

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ και ἄλλα

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ καὶ ἄλλα

Ἡ γνώση βραχέων καὶ μακρῶν φωνηέντων βοηθᾷ στὴν γνώση τονικότητας τῆς λέξης καὶ μετέπειτα στὴν ἀναγνώριση συλλαβῶν ποὺ θὰ περισπαστοῦν.

Ἐν πρώτοις ἔχουμε:

- ◉ Μακρά φωνήεντα: **η, ω**
- ◉ Βραχέα φωνήεντα: **ο, ε**
- ◉ Δίχρονα φωνήεντα: **α, ι, υ**
(εἶναι ἄλλοτε μακρά, ἄλλοτε βραχέα)

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ καὶ ἄλλα

- ⊙ Τὰ δίχρονα εἶναι πάντα μακρόχρονα ἐκτὸς ὅταν συντελοῦν οἱ παρακάτω συνθῆκες:
- ⊙ Α΄) Τὰ **ι, υ** εἶναι βραχέα, ὅταν βρίσκονται στὴν **παραλήγουσα ὀνομάτων** (οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ἀντωνυμίες, μετοχές) καὶ ῥημάτων, ἄρα ὀξύνονται. [ἐξαιρεῖται τὸ ὄνομα «Κωνσταντῖνος», ποῦ εἶναι λατινικὸ ἐξελληνισμένον ὄνομα]
- ⊙ Β΄) Τὸ **α** εἶναι βραχύ:
- ⊙ α΄) στὴν **λήγουσα οὐδετέρων** (π.χ. τὸ κλῆμα) **καὶ θηλυκῶν** (ἐκτὸς ἂν ᾗναι σὲ γενικὴ ἢ δοτικὴ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἢ αἰτιατικὴ πληθυντικοῦ)
- ⊙ β΄) στὴν **ἄτονη λήγουσα τῆς ὀριστικῆς ῥημάτων** (π.χ. εἶπα)
- ⊙ γ΄) στὴν **παραλήγουσα ῥημάτων** ἐκτὸς ἀπὸ τὶς καταλήξεις: -αμαι, -ασαι, -αται, -αμε, -ατε, -ανε (π.χ. πάρε ἄλλὰ πᾶμε)

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ καὶ ἄλλα

Δίφθογγοι:

- ⦿ ἔχουμε τις κύριες διφθόγγους: **αι, ει, οι, υι**
- ⦿ καὶ **αυ, ευ, ηυ, ου**
- ⦿ Και τις καταχρηστικές διφθόγγους : **α, η, ω**).

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ καὶ ἄλλα

- ⦿ Γενικῶς, οἱ δίφθογγοι εἶναι μακρόχρονες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «αι» καὶ τὸ «οι», ποὺ εἶναι βραχύχρονες, ὅταν εἶναι ἐντελῶς στὸ τέλος ἀσυναίρετης λέξης. (π.χ. οἱ κῆποι) Ἐκτὸς ἂν στὴν ἀρχαία κυρίως βρίσκονται στὴν κατάληξη εὐκτικῆς ἢ ἐπιρρημάτων ἢ ἐπιφωνημάτων. (π.χ. παιδεύσαι, οἴκοι, παπαῖ... κ.ά.)

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ καὶ ἄλλα

Θέσει καὶ φύσει μακρόχρονη συλλαβή:

- ◉ Φύσει μακρόχρονη εἶναι ἡ συλλαβή ποὺ ἔχει μακρόχρονο φωνῆεν ἢ δίφθογγο.
- ◉ Θέσει μακρόχρονη εἶναι ἡ συλλαβή ποὺ ἂν κι ἔχη βραχύχρονο φωνῆεν, αὐτὸ ἀκολουθεῖται ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα ἢ ἓνα ἀπὸ τὰ διπλά ζ, ξ, φ. (π.χ. θερ-μός, τό-ξο)

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ και ἄλλα

ἔχω κάτι νὰ σας πω πολὺ σημαντικό:
Για να μάθετε Αρχαία
Πρέπει να γνωρίζετε
Τα μακρὰ και τα βραχέα
Ξεκινάμε από τα βασικά:
Τα φωνήεντα είναι επτά
Α,ε,η,ι,ο,υ,ω

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ και ἄλλα

Το ἦτα και το ωμέγα είναι τα μακρά
Και με αυτά φωνάζουμε «Ζήτω!!!» δυνατά
Το έψιλον και το όμικρον είναι τα βραχέα
Μα ο Θεός τα έκανε πάρα πολύ σπουδαία

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ και άλλα

Το α, το ι και το υ

Δυστυχώς δεν έχουν γνώμη σταθερή.

Πότε ανήκουν στα βραχέα και πότε στα μακρά

Αλλά θα τα μάθουμε και κάνουμε αρχή...
είναι βραχέα:

1. Στην παραλήγουσα συνήθως και
2. Στη λήγουσα από ονόματα και ρήματα

ΜΑΚΡΑ, ΒΡΑΧΕΑ και άλλα

- ◉ Γενικά **οι δίφθογγοι** είναι **μακρόχρονες**.
- ◉ Υπάρχει βέβαια και η εξαίρεση! Οι δίφθογγοι **αι** και **οι** όταν βρίσκονται **στο τέλος της λέξης** θεωρούνται ως **βραχύχρονοι**.
- ◉ Υπάρχει και η εξαίρεση της εξαίρεσης 😊

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΚΑΘΕ ΣΥΛΛΑΒΗ ΒΡΑΧΕΙΑ ΠΑΙΡΝΕΙ ΜΟΝΟ
ΟΞΕΙΑ (ἢ βαρεία):

ἔλα, ὅμως, αὐτό, καλέ, αὐτοί, αἱ ποιναί.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΒΡΑΧΥ ΠΡΟ ΜΑΚΡΟΥ ΟΞΥΝΕΤΑΙ:

- όταν ή λήγουσα είναι μακρά, ή παραλήγουσα παίρνει μόνο όξεϊα: *πάλη, δίνω, φίλου*.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΜΑΚΡΟ ΠΡΟ ΒΡΑΧΕΩΣ ΠΕΡΙΣΠΑΤΑΙ:

- ◉ όταν ή λήγουσα είναι βραχεία και ή παραλήγουσα μακρά τότε ή παραλήγουσα περισπᾶται:
πρῶτος, μῆλο, φροῦτο, σῶσε, πῆγε, σοῦπες, τοῦτοι, δονεῖται.

Ἡ περισπωμένη τίθεται:

α') Ὄταν ἡ τονιζόμενη μακρόχρονη παραλήγουσα προηγεῖται μίας βραχείας λήγουσας. π.χ. φῆμες, σῶσε.

⦿ (ἐξαιροῦνται: ὥστε, οὔτε, μήτε, εἴτε, εἴθε)

β') Στὴν τονιζόμενη μακρόχρονη λήγουσα τῶν ῥημάτων.

⦿ π.χ. ἀγαπᾶς, ζητᾶς, κινεῖς.

γ') Στὴν τονιζόμενη γενικὴ καὶ δοτικὴ (ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ) οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων, ἀντωνυμιῶν. π.χ. τῆς κλοπῆς, τῶν ληστῶν, αὐτῶν, τῷ Θεῷ

δ') Σὲ ἀντωνυμίες: ἐμεῖς, ἐμᾶς, μᾶς, ἐσεῖς, ἐσᾶς, σᾶς

ε') Στὰ κύρια ὀνόματα σὲ -ᾶς ἀλλὰ καὶ ἄλλα: Λουκᾶς, Πειραιᾶς, Ἰησοῦς, Ἡρακλῆς κ.ά.

[ζ') γενικῶς στὶς τονιζόμενες συνηρημένες συλλαβές (στὰ ἀρχαῖα εἶναι πιὸ διαχωρισμένο αὐτό, καθὼς ὑπάρχει πλήθως συναιρέσεων, ποὺ στὴν νέα ἑλληνικὴ δὲν διαφαίνονται τόσο, γιὰτὶ οἱ ἀσυναίρετοι τύποι δὲν ὑφίστανται πιά. π.χ. οἱ ἐπιμελεῖς < ἐπιμελέες)]

Ἀνακεφαλαίωση

Μποροῦμε νὰ ποῦμε συνοπτικὰ ὅτι ἔχουμε τοὺς ἑξῆς κανόνες ποὺ εἶναι ἀνεξάρτητοι τοῦ γραμματικοῦ τύπου τῆς λέξης καὶ ἐφαρμόζονται μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια:

- ⊙ ὅσον ἀφορᾷ τὸ μῆκος τῶν συλλαβῶν:
 - > εἶναι σίγουρα **βραχεία** μιὰ συλλαβή:
 - ποὺ ἔχει ὡς φωνῆεν ε ἢ ο,
 - ποὺ ἔχει ὁποιοδήποτε φωνῆεν καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ διπλὸ σύμφωνο ἢ ζ/ξ/ψ,
 - ποὺ εἶναι λήγουσα μὲ δίφθογγο οἰ ἢ αἰ χωρὶς νὰ ἀκολουθεῖ σύμφωνο.
 - > εἶναι σίγουρα **μακρὰ** μιὰ συλλαβή:
 - ποὺ ἔχει ὡς φωνῆεν η ἢ ω,
 - ποὺ περιέχει δίφθογγο (καὶ δὲν ὑπάγεται στὴν παραπάνω περίπτωση).
 - > σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις, μιὰ συλλαβὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μακρὰ ἢ βραχεία.
- ⊙ ὅσον ἀφορᾷ τὸν τονισμό:
 - > ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντα ὀξεία.
 - > ἡ βραχεία παραλήγουσα παίρνει ὀξεία.
 - > ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει:
 - ὀξεία ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ,
 - περισπωμένη ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεία.
 - > ἡ βραχεία λήγουσα παίρνει ὀξεία (ἢ βαρεία, ὅρα Μάθημα 4).
 - > ἡ μακρὰ λήγουσα μπορεῖ νὰ πάρει ὀτιδήποτε.

ΑΣΚΗΣΗ:

Αιτιολογείστε τους τόνους στο παρακάτω κείμενο:

- ⦿ Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται, καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσούς περιστερῶν.

ΑΣΚΗΣΗ:

- Τοποθετείστε τους κατάλληλους τόνους στο ακόλουθο κείμενο:

και ηλθεν ἐν τῷ Πνευματι εἰς τὸ ἱερον· καὶ ἐν τῷ
εἰσαγαγειν τοὺς γονεῖς τὸ παιδιον Ἰησουν του ποιησαι
αὐτοὺς κατα τὸ εἶθισμενον του νομου περι αὐτου, τότε
και αυτος ο Συμεων εδεχθη εις τας αγκαλας του το
παιδιον, εδοξολογησε τον Θεον και ειπε·

νυν ἀπολυεις τον δουλον σου, Δεσποτα, κατα το
ρημα σου εν ειρηνη, οτι ειδον οι οφθαλμοι μου το
σωτηριον σου, ο ητοιμασας κατα προσωπον παντων
των λαων. φως εις αποκαλυψιν εθνων και δοξαν
λαου σου Ισραηλ. και ην Ιωσηφ και η μητηρ αυτου
θαυμαζοντες επι τοις λαλουμενοις περι αυτου.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

- ◉ Ομολογώ προσπάθησα, πιστέψτε με, πολύ, μα δύσκολη μου φάνηκε η αρχαία ελληνική. Τόσους κανόνες τονισμού, πώς να τους συγκρατήσεις και των αρχαίων τα πνεύματα πώς να κατανοήσεις; Καμία δεν ερχότανε ιδέα φαινή, η λύση όμως δόθηκε μέσα απ' τη μουσική. Ψιλές, δασείες και βαρείες, οξειές, περισπωμένες μαθαίνονται ευκολότερα μόνο τραγουδισμένες. Μακρόχρονη ή βραχύχρονη; Πρέπει να διαχωρίσω, για να μπορώ τις συλλαβές σωστά να τις τονίσω. Αυτή η παραλήγουσα, να ξέρετε, παιδιά, το παίζει σε διπλό ταμπλό, όταν είναι μακρά. Από τη μια για τόνο της οξεία προτιμά, όταν η διπλανή της λήγουσα είναι κι αυτή μακρά. Μα όταν είναι δίπλα της μια λήγουσα βραχεία, να περισπάται προτιμά κι αφήνει την οξεία. Για δυο φιλίες παντοτινές θέλω να σας μιλήσω, γιατί δεν πρέπει αδαείς εδώ να σας αφήσω. Όταν λοιπόν τονίζεται μια συλλαβή βραχεία, για φιλενάδα κολλητή παίρνει πάντα οξεία. Μα κι η προπαραλήγουσα το ίδιο προτιμάει, αφού, όταν τονίζεται, μια οξεία στο κεφάλι της πάντα κι αυτή φοράει. Μόνο σε μια περίπτωση δεν παίρνει κάποιο τόνο, όταν η συλλαβή η λήγουσα μακρύ έχει τον χρόνο.

ἡ ἐπανάληψις
μήτηρ τῆς μαθήσεως
ἐστὶ